

دانشگاه هنر شیراز

پروژه تحقیقی کارشناسی

عنوان

بررسی عملکرد موزه تنوع زیستی ایران

نگارش

پریا فتحی

استاد راهنما

دکتر مریم دشتی زاده

مرداد ۱۴۰۱

تعهدنامه اصالت اثر

اینجانب پریا فتحی متعهد می‌شوم که مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل کار پژوهشی اینجانب تحت نظارت و راهنمایی اساتید دانشگاه هنر شیراز بوده و به دستاوردهای دیگران که در این پژوهش از آنها استفاده شده است مطابق مقررات و روال متعارف ارجاع و در فهرست منابع و مآخذ ذکر گردیده است. این پایان نامه قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم‌سطح یا بالاتر ارائه نگردیده است.

در صورت اثبات تخلف در هر زمان، مدرک تحصیلی صادر شده توسط دانشگاه از درجه اعتبار ساقط بوده و دانشگاه حق پیگیری قانونی خواهد داشت.

کلیه نتایج و حقوق حاصل از این پایان نامه متعلق به دانشگاه هنر شیراز می‌باشد. هرگونه استفاده از نتایج علمی و عملی، واگذاری اطلاعات به دیگران یا چاپ و تکثیر، نسخه‌برداری، ترجمه و اقتباس از این پایان نامه بدون موافقت کتبی دانشگاه هنر شیراز ممنوع است. نقل مطالب با ذکر مآخذ بلامانع است.

پریا فتحی

چکیده

موزه تنوع زیستی در مجموعه پارک پردیسان در کنار ساختمان حفاظت از محیط زیست تاسیس شده و از سال ۸۳ آغاز به فعالیت کرده است. موزه های تاریخ طبیعی وظیفه آگاه سازی و پژوهشی و حفاظت در مورد محیط زیست دارند.

در این پژوهش قصد داریم معیار های برای ارزیابی عملکرد این موزه معرفی و آن ها را بررسی کنیم. که شامل معیار هایی برای ارزیابی شرایط ظاهری موزه، فعالیت های آموزشی و آگاه سازی و وظایف موزه در قبال شناخت و حفاظت از محیط زیست می شوند. پس از معرفی و ارزیابی این معیارها پیشنهاداتی برای بهتر شدن عملکرد موزه می دهیم.

پرسش هایی که در این پژوهش سعی داریم به آن ها پاسخ دهیم به این صورت هستند:

• آیا موزه از نظر ظاهری و فنی استاندارد است؟

- آیا شیوه نورپردازی در موزه تنوع زیستی با شرایط نگهداری نمونه ها مطابقت دارد؟

- آیا طراحی دیوراماها با زیست بوم نمونه ها مطابقت دارد؟

- آیا طراحی ساختمان موزه مناسب کارکرد آن است؟

• موزه چه فعالیت هایی برای آگاه سازی در مورد محیط زیست انجام داده است؟

• موزه چه راهکارهایی برای تاثیرگذاری بهتر در آموزش در نظر گرفته است؟

•

کلمات کلیدی:

موزه، موزه تنوع زیستی، موزه تاریخ طبیعی، دیوراما، گونه های در معرض انقراض، محیط زیست، تنوع زیستی

فهرست مطالب

۲	۱ مقدمه
۳	۱.۱ گروه موزه تاریخ طبیعی
۴	۱.۱.۱ موزه تنوع زیستی
۶	۲.۱.۱ کارگاه تاکسیدرمی
۷	۲ نتیجه‌گیری
۸	فهرست مراجع

فصل ۱

مقدمه

تعریف موزه واژه موزه نشأت گرفته از لغت موزین «musein» به معنای جایگاه زندگی موزها «muses» الهه های هنر و صنایع در اساطیر یونان میباشد. در زبان انگلیسی به آن میوزیم «museum» و در فرانسه موزه «musee» گفته می شود. راهیابی این واژه به زبان فارسی را می توان از دهه ۱۲۹۰ هجری قمری همزمان با سفرهای ناصرالدین شاه به اروپا، دانست.

شورای جهانی موزه ها پس از بررسی و جمع بندی تمامی تعاریف پیشنهادی از سراسر دنیا برای «باز تعریف» موزه در قرن بیست و یکم، سرانجام در کمیته اجرایی ایکوم به تعریف مشترکی دست یافته که در نشست کیوتو در روز ۱۶ شهریورماه (۷ سپتامبر) به رأی گذاشته خواهد شد.

این تعریف بر اساس سایت رسمی ایکوم به شرح زیر است:

«موزه ها فضاهایی مردم سالارانه، فراگیر و چند صدایی برای گفتگویی منتقدانه پیرامون گذشته ها و آینده ها هستند. موزه ها ضمن به رسمیت شناختن و حل کردن تضادها و چالش های زمان حال، نگهدارنده اشیا و نمونه های تاریخی ارزشمند به نفع جامعه، حفظ کننده خاطرات متنوع گذشته برای نسل های آینده اند و تضمین کننده برابری حقوق و دسترسی به میراث برای همگان هستند.

موزه ها به دنبال انتفاع نیستند. آن ها مکان هایی مشارکتی و شفاف اند که با همکاری فعال با جوامع مختلف به جمع آوری، حفظ، پژوهش، تفسیر، نمایش و بهبود ادراک دریافتی از جهان هستی با هدف سهم داشتن در کرامت انسانی، عدالت اجتماعی، برابری جهانی و سعادت دنیوی می پردازند.»

موزه تاریخ طبیعی بشر از سپیده دم پدیداریش پیوسته مشغول دگرگونی حیات پیرامونش بوده است. به حدی که عواقب رفتارشان با محیط زیستش او را مجبور به ترک آن می کرد. به مرور با بیشتر شدن علاقه زیست شناسان به مطالعه موجودات زنده موزه های تاریخ طبیعی در قرن ۱۷ و ۱۸ ایجاد شدند. نظریه های اساسی زیست شناسی با مطالعه همین مجموعه ها به سرانجام رسید. فهم ارتباط تکاملی گونه ها میسر شد. مقاصد پژوهشی بخشی از کاربرد موزه های تاریخ طبیعی هستند. ثبت گونه های زیستی پایش اکوسیستم ها را ممکن کرد و به این شکل انسان بهتر توانست تاثیر خود بر محیط اطرافش را ببیند. تنظیم رابطه انسان و محیط زیست و هدایت مسیر توسعه با کمترین تداخل می تواند مهم ترین فایده موزه های تاریخ طبیعی باشد. و در کنار آن شناسایی و مطالعه گونه های کمیاب، به حفظ میراث زیستی هر جغرافیا نیز کمک می کند.

اولین موزه تاریخ طبیعی در قرن هفدهم و در شهر پاریس افتتاح شد. در ابتدا عموم مردم اجازه بازدید از اینگونه موزه‌ها را نداشتند زیرا یا به صورت مجموعه‌های خصوصی و یا زیر نظر متخصصان علوم طبیعی قرار داشتند. اما به تدریج درهای آن به روی مردم باز شد.

وظیفه اصلی موزه‌های تاریخ طبیعی آشنایی جامعه و ارتقاء آگاهی‌های عمومی در مورد جانوران، گیاهان و سایر موجودات زنده، فسیل‌ها، سنگ‌ها، کانی‌ها و همچنین زیستگاه‌های طبیعی است. این مکان‌ها عامل انتقال و توسعه دانش و درک دنیای طبیعی و جایگاه و نقش انسان در آن می‌باشند. موزه‌های تاریخ طبیعی از طریق نمایشگاه‌ها و برنامه‌های آموزشی که با اهداف خاص تدوین می‌شوند به تفسیر و شرح جایگاه و اجزاء طبیعت، ارتباط آنها با یکدیگر و با انسان، اهمیت حفظ آن و اهمیت ایجاد ارتباط بین طبیعت و انسان می‌پردازند. آنها درک انسان را از محیط اطراف خود افزایش می‌دهند و فرصتهایی برای کسب دانش و غنی ساختن فرهنگ فراهم می‌آورند.

موزه‌های تاریخ طبیعی میتوانند از طریق نمایشگاه‌ها و فعالیت‌های آموزشی و اطلاعات نهفته در مجموعه‌ها و درواقع کارشناسان خود دانش لازم را به مردم عادی انتقال دهند. موزه‌های امروزی می‌توانند طرز تفکر مردم را در مورد طبیعت تغییر دهند و رفتار و دیدگاه‌های مثبتی را نسبت به محیط طبیعی ترویج نمایند چرا که بهتر زیستن نیاز به دانش زیست محیطی و آموزش دارد و آغاز هر حیاتی مستلزم اهمیت دادن به حیات وحش، آب و خاک و منابع طبیعی است. در عین حال بخش‌های علمی و بایگانی موزه‌های تاریخ طبیعی دارای مجموعه‌های وسیعی از جانوران، گیاهان، فسیل‌ها، سنگ‌ها و کانی‌ها است که می‌توانند مواد و اطلاعات لازم را جهت تحقیق زیست‌شناسان و دانشجویان علوم طبیعی فراهم آورند.

موزه‌های تاریخ طبیعی در ایران اولین موزه تاریخ طبیعی ایران در پردیس علوم دانشگاه تهران، توسط دکتر فاطمی در سال ۱۳۳۱ تأسیس شد. امروزه اکثر شهرهای بزرگ ایران دارای موزه تاریخ طبیعی هستند. موزه تاریخ طبیعی پردیس علوم دانشگاه تهران در سال ۱۳۳۱ بعنوان اولین موزه از این نوع در ایران، در سال ۱۳۳۱ توسط مرحوم دکتر مصطفی فاطمی استاد بخش جانورشناسی بنا گذاشته شده و در سال ۱۳۳۸ بصورت رسمی افتتاح شد. بتدریج و با افزایش تعداد نمونه‌ها و نیاز به فضای بزرگتر، این موزه در سال ۱۳۵۲ به محل فعلی آن منتقل و در طول ۴۶ سال گذشته در این محل استقرار داشته است. با افزایش نمونه‌های غیر نمایشی و علمی این موزه، که با شروع دوره دکتری بیوسیستماتیک جانوری شتاب بیشتری یافته بود، بخش آرشیوی موزه، با کد بین المللی ZUTC، نیز از حدود بیست سال پیش فعال تر و بتدریج نمونه‌های آن افزایش یافته است، بطوریکه در سال ۱۳۹۵ و با تکمیل ظرفیت مخزن، این بخش از موزه خانه ای جدید یافت.

موزه تنوع زیستی تهران که اکنون خانه پیروز تنها توله یوز ایرانی محافطت شده نیز هست از سال ۸۳ فعالیت خود را آغاز کرد.

۱.۱ گروه موزه تاریخ طبیعی

گروه موزه تاریخ طبیعی و دخایر ژنتیکی شامل:

- موزه تنوع زیستی

- کارگاه تاکسیدرمی

- بخش‌های ستادی

است.

وظایف این گروه عبارتند از:

- ارتقاء ارتباط و سطح آگاهی‌های زیست محیطی اقشار مختلف جامعه از طریق نمایشگاه‌های تاریخ طبیعی مرکز و ادارات کل کشور

- نظارت بر فعالیت‌های موزه‌های ادارات کل

- ایجاد ارتباطات بین‌المللی و به روز رسانی سطح اطلاعات دفتر

- آماده‌سازی نمونه‌ها در کارگاه تاکسیدرمی

- تهیه دستورالعمل‌های مورد نیاز و نظارت و اظهار نظر در ارتباط با ایجاد موزه‌های تاریخ طبیعی و همچنین کارگاه‌های تاکسیدرمی در کشور

۱.۱.۱ موزه تنوع زیستی

موزه تنوع زیستی ایران در فضای داخلی بالغ بر ۱۴۰۰ متر مربع در مجموعه علمی، پژوهشی و تفرجگاهی پردیسان قرار گرفته است و زیر نظر سازمان حفاظت محیط زیست می‌باشد. ساختمان موزه در راستای ایجاد محیط علمی، پژوهشی و همگام با سیاست‌های سازمان حفاظت محیط زیست بنا نهاده شده است. این مجموعه که بصورت نمایشگاه تخصصی گونه‌های گیاهی، جانوری و نمونه‌های سنگ و کانی و فسیل می‌باشد، در فروردین ۱۳۸۳ با حضور ریاست جمهوری وقت و ریاست قبلی و فعلی سازمان حفاظت محیط زیست، سرکارخانم دکتر ابتکار افتتاح گردید. اکثریت قریب به اتفاق نمونه‌ها واقعی بوده و با استفاده از هنر تاکسیدرمی (پوست آرایی) که در واقع کشیدن پوست حیوان بر روی قالب می‌باشد، تهیه گردیده است. علاوه بر آن با ایجاد سایت موزه مجازی امکان آشنایی بینندگان را از طریق شبکه اینترنت در ایران و سراسر جهان فراهم نموده است.

بطور کلی سازمان آموزش و پرورش استان تهران با هماهنگی مدیریت موزه اقدام به بازدیدهای گروهی دانش‌آموزان بالاخص در مقاطع ابتدایی و راهنمایی می‌نماید. علاوه بر این نظر به قرار گرفتن این موزه در پارک طبیعت پردیسان، افرادی که به قصد تفرج و گذران اوقات فراغت خود به این مکان می‌آیند قادر به بازدید از این موزه می‌باشند، همچنین هنرمندان، مخصوصاً نقاشان که علاقمند به طراحی از طبیعت و جانوران هستند از این نمایشگاه استفاده می‌نمایند. فضای داخلی غرفه‌های موزه تنوع زیستی با الهام از طبیعت ایران، جهان و زیستگاه‌های طبیعی جانوران طراحی و فضا سازی شده است

در موزه تنوع زیستی تقسیم‌بندی بر اساس سیستم قاره‌ای - زیستگاهی بوده که نمونه‌های متعددی در زیستگاه‌های مربوطه عرضه شده‌اند و شامل غرفه‌های ذیل می‌باشد:

- غرفه نمونه‌های منقرض شده ایران: شامل مجسمه‌های شیر ایرانی و ببر خزری

شکل ۱۰۱: موقعیت موزه تنوع زیستی روی نقشه

- غرفه نمونه های کمیاب ایران
- غرفه تنوع زیستی ایران
- غرفه تنوع زیستی جهان
- غرفه خلیج فارس
- غرفه تونل زیر دریایی خلیج فارس
- غرفه دریای مازندران
- غرفه قاره آسیا
- غرفه قاره اروپا
- غرفه قاره آفریقا
- غرفه قاره آمریکا
- غرفه قاره اقیانوسیه
- غرفه زیستگاه قطب جنوب
- قاب پوست ببر خزری: این پوست متعلق به ببر خزری است که در پارک ملی گلستان به سال ۱۳۲۹ شکار شده است.

شکل ۲۰۱: دیورامای نمونه‌های منقرض شده

- قاب پروانه ها
- ویتترین حشرات
- اسکلت فیل آسیایی
- ویتترین سنگ و کانیهای ایران
- ویتترین نرمتنان
- ویتترین فسیلهای گیاهی
- ویتترین فسیلهای بی مهرگان
- ویتترین فسیلهای ماهیان آب شیرین
- تابلوی بازسازی فسیل‌های مراغه
- ویتترین فسیلهای مهره داران مراغه

۲.۱.۱ کارگاه تاکسیدرمی

نمونه های ارسالی در این مکان ضمن فرایندهای پوست کنی ، چربی گیری با مواد شیمیایی مختلف ، قالب سازی ، فرم دهی و پایه سازی تبدیل به نمونه های نمایشی می گردند.

فصل ۲

نتیجه‌گیری

این فصل نتیجه‌گیری است.

فهرست مراجع

[۱] سند معرفی گروه موزه تاریخ طبیعی و تنوع زیستی

[۲] گزارش همشهری دوشنبه ۲۱ بهمن ۱۳۹۸ کد مطلب : ۹۴۸۲۳ <https://newspaper.hamshahrionline.ir/id/94823/%D9%85%D8%AE%D8%B2%D9%86-%D8%AA%D8%A7%D8%B1%DB%8C%D8%AE-%D8%B7%D8%A8%DB%8C%D8%B9%DB%8C-%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-11%D8%B3%D8%A7%D9%84-%DA%AF%D8%B4%D9%88%D8%AF%D9%87.html>

[۳] گزارش سایت دانشگاه تهران برای روز جهانی موزه سال ۹۸ <https://science.ut.ac.ir/-/%D8%A8%D9%87-%D9%85%D9%86%D8%A7%D8%B3%D8%A8%D8%AA-%D8%B1%D9%88%D8%B2-%D8%AC%D9%87%D8%A7%D9%86%DB%8C-%D9%85%D9%88%D8%B2%D9%87-%D9%86%DA%AF%D8%A7%D9%87%DB%8C-%D8%A7%D8%AC%D9%85%D8%A7%D9%84%DB%8C-%D8%A8%D9%87-%D9%85%D9%88%D8%B2%D9%87-%D8%AA%D8%A7%D8%B1%DB%8C%D8%AE-%D8%B7%D8%A8%DB%8C%D8%B9%DB%8C-%D9%BE%D8%B1%D8%AF%DB%8C%D8%B3-%D8%B9%D9%84%D9%88%D9%85-%D8%AF%D8%A7%D9%86%D8%B4%DA%AF%D8%A7%D9%87-%D8%AA%D9%87%D8%B1%D8%A7%D9%86>

[۴]

[۵]